

СИСТЕМОТВОРЕННЯ У ФУНКЦІОНУВАННІ ФІНАНСОВИХ ІНСТИТУЦІЙ: ДЕРЖАВА, ТЕРИТОРІЯ, СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

ІНДЕКСАЦІЯ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ У 2024 РОЦІ

Борисова Л. Є.

к.е.н., доцент кафедри обліку і фінансів

Параскева В. О.

студентка 2 курсу магістратури, спеціальність

071 Облік та оподаткування

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

м. Одеса, Україна

В умовах економічної нестабільності та зростання рівня інфляції ціни на споживчі товари та послуги підвищуються, а купівельна спроможність працівників знижується. Заробітна плата є основним джерелом доходів для переважної частини населення без відповідного коригування якої, реальний дохід зменшується і саме індексація заробітної плати дозволяє це компенсувати.

Індексація заробітної плати в Україні регулюється на законодавчому рівні. Основними нормативно-правовими документами, що визначають порядок індексації є Закон України «Про індексацію грошових доходів населення»[2] та Постанова КМУ «Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення»[4].

У 2023 Законом «Про Державний бюджет України на 2023» було зупинено дію Закону «Про індексацію грошових доходів населення» [1]. Отже, з 1 січня і до кінця 2023 року у роботодавців не було обов'язку нараховувати індексацію заробітної плати працівникам. Однак, у 2024 році дію закону відновили і обов'язок знову з'явився.

Індексація заробітної плати — це механізм її підвищення, спрямований на часткове або повне (відшкодування) компенсацію втрат працівників від подорожчання споживчих товарів і послуг, спричиненого інфляцією[2].

Цей процес коригування заробітної плати є ключовим інструментом для підтримки реального рівня доходів працівників у ситуаціях з економічною нестабільністю або процесів інфляції.

В питанні індексації невід'ємними поняттями є «індекс споживчих цін» та «поріг індексації». Індекс споживчих цін – це «показник, що характеризує динаміку загального рівня цін на товари та послуги, які купує населення для невиробничого споживання»[2]. А поріг індексації – це «величина індексу споживчих цін, яка надає підстави для проведення індексації грошових доходів населення»[2].

Обчислення індексу споживчих цін проводиться центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері статистики та публікується в офіційних періодичних виданнях не пізніше 10 числа місяця, що настає за звітним. Індексация заробітної плати проводиться у випадку, коли величина індексу споживчих цін перевищила поріг індексації, який встановлюється в розмірі 103 відсотка. Обчислення індексу споживчих цін для індексації грошових доходів населення провадиться наростаючим підсумком [4].

Базовим місяцем для обчислення індексації вважається останній місяць, в якому відбулось підвищення окладу, або місяць в якому працівника було прийнято на роботу. Обчислення індексу споживчих цін для індексації починається з місяця наступного після базового. Якщо, наприклад, у січні 2024 року відбулось підвищення, то цей місяць вважатиметься базовим, а обчислення індексу почнеться з лютого 2024 року.

Наприклад: $1,003 \times 1,005 \times 1,002 \times 1,006 \times 1,022 \times 100 = 103,8 - 100 = 3,8 \%$, де:

- 1,003 — ІСЦ ÷ 100 за лютий 2024 р.;
- 1,005 — ІСЦ ÷ 100 за березень 2024 р.;
- 1,002 — ІСЦ ÷ 100 за квітень 2024 р.;
- 1,006 — ІСЦ ÷ 100 за травень 2024 р.;
- 1,022 — ІСЦ ÷ 100 за червень 2024 р.

Якщо підвищення окладів не відбувалось, то базовим місяцем є грудень 2023 року, це безпосередньо пов'язано з призупиненням дії закону про індексацію, адже всі попередні розрахунки «обнулились» та після відновлення дії все почалось з «чистого листа».

За наявності права на індексацію сама виплата має бути нарахована у місяці, наступному за місяцем у якому було оприлюднено ІСЦ, який призвів до перевищення порогу індексації. Для наочності повернемося до нашого прикладу, де величина приросту ІСЦ за січень-червень (103,8) перевищила поріг індексації (103). ІСЦ за червень, завдяки якому працівник набув право на індексацію, Державна служба статистики оприлюднила у липні, а бухгалтер нараховуватиме суму індексації у зарплаті за серпень.

Необхідно також зазначити, що індексації підлягає не вся сума доходу, а лише та його частина, що не перевищує прожиткового мінімуму для працездатних осіб (у 2024 р. – 3028,00 грн). Тобто, якщо, припустимо, у серпні заробітна плата становила 10 тисяч гривень, то індексуватись буде лише 3028 грн. Сума індексації визначається як результат множення грошового доходу, на величину приросту ІСЦ, поділеного на 100. Таким чином сума індексації у серпні становила: $3028,00 \times 3,8 \div 100 = 115,06 \text{ грн.}$

Нараховується та виплачується індексація одночасно з нарахуванням і виплатою заробітної плати. Нарахована заробітна плата разом із сумою індексації оподатковується відповідно до законодавства.

Індексації підлягають лише виплати постійного характеру. Надбавки і доплати, разові премії, матеріальна допомога, грошові винагороди, виплати, що розраховуються виходячи з середньої зарплати (лікарняні, відпускні тощо) – індексації не підлягають.

Якщо працівник у місяці нарахування індексації відпрацював неповний робочий місяць, сума індексації нараховується пропорційно відпрацьованому робочому часу. У таких випадках сума індексації розраховується по формулі: *(сума індексації за повний місяць / норма робочих днів в місяці) * фактично відпрацьовані дні в місяці*. Наприклад, у тому ж серпні 2024 року (22 робочих дні) працівник тиждень був на лікарняному (це мінус 5 р.д.), тоді сума індексації складатиме: $(115,06 / 22) * 17 = 88,91 \text{ грн.}$

Також сума індексації нараховується пропорційно, якщо працівник працює на неповну ставку, наприклад на 0,75: $115,06 * 0,75 = 86,30 \text{ грн.}$

Ще один цікавий і не дуже приємний момент: якщо у працівника оклад нижче рівня мінімальної заробітної плати, то індексації він не відчує. Наприклад, якщо працівник на повній ставці має оклад 5000 гривень, то згідно з Законом України «Про оплату праці» йому проводиться доплата до рівня мінімальної заробітної плати у сумі 3000 грн [3]. А індексація, в свою чергу, не входить до виплат, які йдуть понад мінімальний рівень, відповідно: сума індексації зменшує доплату до мінімальної зарплати: $5000 + 115,06 + 2884,94 = 8000 \text{ грн.}$ Таким чином, індексація «топиться» в доплаті, і працівникові, як нараховувалось загально 8000 гривень, так і нараховується.

Незважаючи на те, що для більшості право на індексацію настало лише у серпні 2024 року, вже є припущення, що у січні 2025 році індексація нараховуватись не буде. Це обумовлено проектом закону про Державний бюджет України на 2025 рік і у разі прийняття даної норми, індексація з 2025 року знову «обнуляється» і розрахунок ІСЦ буде проводитись наново.

Індексація заробітної плати — це важливий інструмент захисту працівників від інфляційних процесів та забезпечення збереження їхньої купівельної спроможності. Для забезпечення стабільності в суспільстві та

покращення добробуту громадян важливо, щоб механізм індексації був чітким та своєчасно застосовувався. А для цього необхідно регулярно та ретельно вивчати законодавчі акти та зміни в них, аби не пропустити важливих змін.

Література:

1. Про Державний бюджет України на 2023 рік : Закон України від 03.11.2022 № 2710-IX: станом на 22.10.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text> (дата звернення: 17.10.2024)
2. Про індексацію грошових доходів населення : Закон України від 03.07.1991 № 1282-XII : станом на 01.01.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1282-12#Text> (дата звернення: 17.10.2024)
3. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 № 108/95-ВР : станом на 24.08.2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр#Text> (дата звернення: 17.10.2024)
4. Про затвердження Порядку проведення індексації грошових доходів населення : Постанова Каб. Міністрів України від 17.07.2003 № 1078 : станом на 09.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1078-2003-п#Text> (дата звернення: 17.10.2024)
5. Картка законопроекту - Законотворчість. *Електронний кабінет громадянина*. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/44888> (дата звернення: 17.10.2024)